

## SHARQ MUTAFAKKIRLARINING TILSHUNOSLIKKA QARASHLARI (BOBURNING TILSHUNOSLIKKA QARASHLARI)

Andijon davlat chet tillari instituti  
Ingliz filologiyasi, o'qitish  
metodikasi va tarjimashunoslik  
fakulteti Xitoy tili yo'nalishi 102-gurux talabasi  
Tolibjonova Rayyona  
Ilmiy maslahatchisi :Zaynobiddinova.I.M

**Annotatsiya:** Ushbu tezis Zahiriddin Muhammad Boburning “Boburnoma” asari asosida uning tilshunoslikka doir qarashlarini yoritadi. Unda Boburning turkiy, forsiy va hind-evropa tillarini qiyosiy o'rganish jarayonida yaratgan g'oyalari, til birliklari tahlili, so'z etimologiyasi, tovushlarni kuzatishdagi ilmiy yondashuvlari yoritilgan. Shuningdek, Boburning sodda va ravon yozuv uslubini targ'ib qilishi, tilning xalqchilligi haqidagi qarashlari, turkiy tilda ilmiy fikr bildirishga qo'shgan hissasi ko'rsatib beriladi. Mazkur qarashlar Sharq tilshunoslik maktabining shakllanishi va rivojiga salmoqli ta'sir ko'rsatgan.

**Kalit so'zlar:** Bobur, tilshunoslik, Boburnoma, etimologiya, tovush tahlili, uslubiyat, qiyosiy tilshunoslik.

**Annotation:** This thesis examines the linguistic views of Zahiriddin Muhammad Babur based on his work Baburnama. It highlights Babur's comparative study of Turkic, Persian and Indo-European languages, his analysis of lexical meanings, etymology, and phonetic features. The thesis also emphasizes Babur's advocacy for clear and simple writing, his approach to linguistic style, and his contribution to the development of scholarly expression in the Turkic language. His linguistic ideas played a significant role in shaping the Eastern linguistic tradition.

**Key words:** Babur, linguistics, Baburnama, etymology, phonetic analysis, stylistics, comparative linguistics.

**Аннотация:** Данный тезис посвящён лингвистическим взглядам Захириддина Мухаммада Бабура на основе его произведения «Бабурнаме». В работе рассматриваются его сравнительное изучение тюркских, персидских и индоевропейских языков, анализ лексических значений, этимологии и особенностей звуковой системы. Особое внимание уделено призыву Бабура к простому и ясному стилю письма, его отношению к языковой культуре и вкладу в развитие научной мысли на тюркском языке. Лингвистические идеи Бабура оказали значительное влияние на формирование восточной лингвистической школы.

**Ключевые слова:** Бабур, лингвистика, Бабурнаме, этимология, фонетический анализ, стилистика, сравнительное языкознание.

Zahiriddin Muhammad Bobur nafaqat yirik davlat arbobi va iste'dodli adib, balki tilshunoslik borasida ham o'ziga xos qarashlarga ega bo'lgan olim sifatida namoyon bo'ladi. Uning "Boburnoma" asarida keltirilgan kuzatishlari, qiyoslari va tahlillari Boburning til hodisalariga chuqur qiziqishini ko'rsatadi. Bobur Hindistonda hukmronlik qilgan yillari turli xalqlar tilini tinglab, ularni turkiy til bilan qiyoslab boradi va buning natijasida qiyosiy tilshunoslikka yaqin ilmiy qarashlarni ilgari suradi. Birinchidan, Bobur bir necha tillarni o'zaro solishtirgan holda yangi nazariy qarashlarni taqdim etadi. U hind-yevropa tillariga mansub hind, fors, afg'on tillaridagi ba'zi morfologik birliklar va so'z yasalish shakllarini turkiy til unsurlari bilan qiyoslab, ularning ma'nodosh, o'xshash yoki farqli jihatlarini ko'rsatib beradi. Masalan, fors-tojik tilidagi "pos" so'zining turkiy tilga mansub "posbon" (qo'riqchi) shakllanishiga doir izohi, jaholatdan holi aniq tilshunoslik mulohazasi sifatida qimmatli hisoblanadi. Ikkinchidan, Bobur etimologiya masalalariga jiddiy yondashgan. U ayrim toponim va etnonimlarning kelib chiqishi haqida ilmiy izohlar beradi. Masalan, Kashmir nomining "kash" — tog' bag'ridan kelib chiqishi haqidagi talqini o'z davri uchun yangicha ilmiy fikr bo'lib, Boburning kuzatuvchanligi va til tarixiga qiziqishini namoyish etadi. Uchinchidan, Boburning fonetikaga doir qarashlari ham e'tiborga

molikdir. U turli tillarda tovushlarning talaffuzi, farqli fonemalarning bir tildan ikkinchisida qanday yangrashini aniqlab yozadi

Masalan, arab tilida “g” tovushining mavjud emasligi, shuning uchun ayrim soʻzlar oʻzgacha talaffuz qilinishi haqidagi kuzatuvlar fonetik tahlilga xos ilmiy yondashuvdir. Toʻrtinchidan, Bobur uslubiyat va soʻz tanlash madaniyatiga alohida eʼtibor bergan. Uningcha, ilmiy va adabiy asarlar ravon, sodda, ortiqcha dabdabadan holi boʻlishi kerak. Boburning oʻgʻli Xumoyunga yozgan maktubida murakkab, dabdabali tilda yozilgan xatini tanqid qilishi — tilning aniqligi va oddiyligi tarafdori boʻlganining yorqin dalilidir. Bobur sodda tilda yozishni targʻib etar, bu bilan ilmiy fikrning hamma tushunarli boʻlishini maqsad qilgan. Umuman olganda, “Boburnoma”dagi tilshunoslikka oid mulohazalar Boburning lingvistik tafakkuri kengligini, til hodisalarini ilmiy ruhda tahlil qila olganini koʻrsatadi.

### **Xulosa**

Bobur tilshunoslikka oid qarashlari bilan oʻz davrining ilgʻor fikrlovchi olimlari qatorida turadi. Uning tillarni qiyosiy oʻrganishi, soʻzlarning kelib chiqishiga oid mulohazalari, fonetik kuzatuvlari, toponimlar va etnonimlarga bergan izohlarida tilshunoslikning muhim yoʻnalishlari mujassam. Bobur til madaniyatiga oid qarashlari orqali ravon, sodda va aniq nutq tarafdori sifatida maydonga chiqadi. Shuning uchun ham uning lingvistik merosi bugungi tilshunoslik uchun ham qimmatli manba boʻlib xizmat qiladi. Boburning ilmiy kuzatishlari — turkiy tilning ilmiy asosda oʻrganilishiga, Sharq tilshunosligining rivojlanishiga mustahkam poydevor boʻlgan.

### **Foydalanilgan adabiyotlar:**

- 1. Musayev. A. Umumiy Tilshunoslik.**
- 2. Rasulov. R. Umumiy tilshunoslik 2013.**
- 3. Nurmanov. A. tanlangan asarlar.**
- 4. Usmonov. S. Umumiy tilshunoslik**